

Sadistické a masochistické rysy můžeme pravděpodobně najít u každého. Jedním extrémem jsou ti, jejichž celá osobnost je těmito rysy ovládána, na druhé straně jsou ti, pro něž sadomasochistické rysy nejsou charakteristické. Jen v souvislosti s prvním extrémem můžeme mluvit o sadomasochistickém charakteru. Pojmu „charakter“ zde používám v dynamickém smyslu, jak ho chápe Freud. V tomto smyslu se pojem nevztahuje na celý soubor modelů chování, charakteristických pro nějakou osobu, ale na převládající pud, který motivuje chování. Protože Freud předpokládal, že základními motivačními silami jsou síly sexuální, instinkty, dospěl k pojmům jako „orální“, „anální“ nebo „genitální“ charakter. Nesdílíme-li tento předpoklad, jsme nuceni rozlišovat charakterové typy jinak. Dynamické chápání však zůstává stejné. Pudy nejsou nutně vědomé, tak jako u osoby, jejíž charakter je jimi plně ovládnut. Člověk může být úplně ovládnut sadistickými snahami a vědomě věří, že je motivován jen smyslem pro povinnost. Může tomu být dokonce i tak, že k žádným otevřeným sadistickým projevům nedojde, a protože dotyčný své sadistické sklony dokonale potlačí, jeví se jako člověk, který vůbec sadistický není. Přesto pečlivá analýza jeho chování, fantazií, snů a gest by ukázala sadistické impulsy, jež pracují v nehlubších vrstvách jeho osobnosti.

I když charakter, v němž sadomasochistické rysy převládají, může být určen jako sadomasochistický, nejsou taková lidé nutně neurotičtí. To závisí do značné míry na speciálních úkolech, jež by měli ve svém společenském postavení plnit, a na tom, jaké jsou vzory citění a chování v jejich kultuře, zda je jejich zvláštní druh charakterové struktury „neurotický“ nebo „normální“. Ve skutečnosti je sadomasochistický charakter pro velkou část nižší střední třídy v Německu a v jiných evropských zemích typický a, jak později ukážu, je to právě tento druh charakterové struktury, který oslovila nacistická ideologie nejsilněji. Protože pojem „sadomasochistický“ je spojen s představou perverze a neurozy, dávám místo pojmu „sadomasochistický charakter“ přednost pojmu „autoritářský charakter.“ Zvláště nejde-li o člověka neurotického, ale normálního. Tato terminologie je oprávněná, protože sadomasochistického člověka charakterizuje vždy jeho postoj k autoritě. Miluje autoritu a má sklon se jí podřítit. Současně však chce být autoritou sám a podřítit si druhé. Existuje dostatečný důvod pro volbu tohoto pojmu. Fašistické systémy se samy označují za autoritářské pro převládající roli autority v jejich společenské a politické struktuře. Z pojmu „autoritářský charakter“ vyplývá, že představuje strukturu osobnosti, která je lidským základem fašismu.

Než přejdeme k pojednání o autoritářském charakteru, měli bychom ještě vysvětlit pojem „autorita“. Autorita není žádná vlastnost, kterou nějaký člověk „má“ ve smyslu majetku nebo tělesných vlastností. Autorita se týká vztahu mezi lidmi, v němž jeden člověk považuje někoho za jemu nadřazeného. Existuje však základní rozdíl mezi druhem nadřazenosti – podřazenosti, který je možno nazvat racionální autoritou a takovým, jež je možno popsat jako „omezující autoritu“.

Ukáží na příkladu, co mám na mysli. Vztah mezi učitelem a studentem a vztah mezi otrokářem a otrokem. Oba jsou založeny na nadřazenosti jednoho

nad druhým. Zájmy učitele a žáka sledují též záměr. Učitel je spokojen, když se mu podaří podpořit žáka; nepodaří-li se mu to, je to neúspěch jak jeho, tak i žákov. Na druhé straně otrokář chce otrocko vykořistit, co nejvíc může; čím víc se mu to daří, tím je spokojenější. Otrocko se přitom, jak jen může, snaží uhájit své nároky na minimum štěstí. Tyto pojmy si jasně odporují, protože co je prospěchem pro jednoho, je škodou pro druhého. Nadřazenost má v obou případech odlišnou funkci: v prvním je to podmínka pro pomoc osobě, která je autoritě podřízena, ve druhém to je podmínka pro vykořisťování.

Rovněž dynamičnost autority je u obou těchto typů jiná: čím více se student učí, tím menší je mezera mezi ním a učitelem. Čím dál tím víc se učitelí podobá. Jinými slovy: autoritativní vztah směřuje ke svému zrušení. Když však nadřazenost slouží k vykořisťování, odstup se tím více prohlubuje, čím déle trvá.

Pokud jde o autoritu, je psychologická situace v obou těchto případech odlišná. V prvním převažuje láska, obdiv nebo vděčnost. Autorita je současně příkladem, v němž by se žák s učitelem rád částečně nebo úplně ztotožnil. V druhém případě vznikne nevole nebo zášť vůči otrokáři, podřazenost otroka je ohrožením jeho vlastních zájmů. Často však – jako v případě otroka – vede nenávisť ke konfliktům jen tehdy, musí-li poddaný otrok trpět, aniž má naději na výhru. Proto se obvykle snaží svou nenávisť potlačit a někdy ji dokonce obrátí v slepý obdiv. To má dvojitý účel: 1) odstranit bolestný a nebezpečný pocit nenávisť a 2) zmírnit pocit ponižení. Jestliže je ten, kdo mne ovládá, tak obdivuhodný a dokonalý, pak bych se neměl stydět, že ho poslouchám. Nikdy mu nemohu být rovný, protože je o tolik silnější, moudřejší, lepší atd. než jsem já. U omezujícího druhu autority se nenávisť nebo iracionální přecenování až obdiv prohlubují. U racionálního druhu autority dochází naopak k jejímu ubývání v téměř podobně podřízená osoba sama stává silnější a tím i autoritě podobnější.

Rozdíl mezi racionální a omezující autoritou je jen relativní. Dokonce ve vztahu mezi otrokem a jeho pánem existují pro otroka určité prvky výhod. Dostává minimum potravy a ochrany, takže je alespoň schopný pro svého pána pracovat. Ve vztahu mezi učitelem a žákem na druhé straně je rozdíl jen ideální, takže tu nedochází k žádnému střetu zájmů. Mezi oběma extrémními případy existuje mnoho stupňů, jako například ve vztahu továrního dělníka a jeho šéfa nebo mezi selským synkem a jeho otcem či mezi hospodyní a jejím mužem. I když však bývají oba typy autority promíseny, jsou v podstatě různé a analýza autority v konkrétní situaci musí vždycky určit specifickou váhu každého jejího druhu.

Autoritou nemusí být nutně osoba nebo instituce, která řekne: „musíš to udělat“ nebo „to nesmíš udělat“. I když tento druh autority můžeme pojmenovat jako autoritu vnější, může se pod názvy povinnost, svědomí nebo superego jevit jako autorita vnitřní. Vlastně celý vývoj moderního myšlení od protestantismu po Kantovu filosofii můžeme charakterizovat jako proces náhrady vnější autority autoritou vnitřní. Politická vítězství vznikající střední třídy způsobila, že vnější autorita ztratila prestiž a na její místo, které kdysi